

Possibilitats de reorganització del servei del mapa geològic de Catalunya

per L. VIA i BOADA

Director del Museu geològic del Seminari de Barcelona i Cap d'Equip de la Unitat estructural de Bioestratigrafia de l'Institut Jaume Almera del C.S.I.C.

RESUMÉ

Exposé historique-chronologique basé dans quelques rapports et d'autres manuscrits du Dr. Faura i Sans se référant à divers essais de réorganisation des études géologiques en Catalogne, depuis 1923 à 1936. On reproduit littéralement le «Règlement de l'Institut Géologique de la Catalogne» rédigé aussi par le Dr. Faura en date de 1931 et qui fait partie de son avant-projet. On fait finalement quelques considérations à propos des larges possibilités de réorganisation de la géologie catalane au moment actuel.

RESUM

Exposició històrica-cronològica basada en algunes memòries i altres escrits inèdits, redactats pel Dr. Faura i Sans i referents als diferents intents de reorganització dels estudis geològics a Catalunya entre 1923 i 1936. Es transcriu literalment la «Reglamentació de l'Institut Geològic de Catalunya» redactat també pel Dr. Faura l'any 1931 i que forma part del seu avant-projecte. S'acaba amb unes consideracions sobre les àmplies possibilitats de reorganització de la Geologia catalana en el moment actual.

UN AVANT-PROJETE PER A L'ORGANITZACIÓ DE L'INSTITUT GEOLÒGIC DE CATALUNYA (FAURA I SANS, 1931)

És innegable que a l'adveniment de la dictadura del general Primo de Rivera —proclamada el 13 de setembre de 1923— l'organització i la realització dels estudis geològics a Catalunya, enquadrats en l'Institut d'Estudis Catalans i sostinguts per la Mancomunitat, avançaven a bon ritme i prometien un futur esperançador.

Les valuosíssimes col·leccions paleontològiques d'Almera i Vidal acabaven d'ésser incorporades a les importants col·leccions inicials del Museu Martorell, el qual quedava així virtualment constituït com a «Museu Geològic de Catalunya».

S'acabaven d'editar sis fulls del nou mapa geològic a escala 1:100.000, quatre d'ells amb les corresponents memòries, i estaven ja a punt d'estampar-se els fulls de Girona i Calella.

El Dr. M. Faura i Sans, successor del Dr. Almera en la direcció del Mapa geològic de la província de Barcelona, havia esdevingut director del nou «Servei del Mapa geològic de Catalunya» de la Mancomunitat i, en col·laboració amb el Dr. Bataller i el Dr. Vilaseca, es pot ben afirmar que encarnava i continuava, mantenint-la a un alt nivell europeu, l'escola geològica catalana iniciada per Almera, Vidal i

Bofill i estructurada per N. Font i Sagué.

Malauradament totes aquestes prometedores realitats van quedar truncades i paralitzades per la nova situació, no havent-se començat de nou a restablir fins ara, al cap de 57 anys.

L'exposició històrica que presentem en aquest article està basada quasi exclusivament en la documentació personal del Dr. Faura y consisteix en la relació resumida de les successives memòries i altres escrits que, com a responsable legal i moral del Servei del Mapa geològic de Catalunya, va anar redactant des de 1923 a 1936.

Emmarcat en el context d'aquesta relació històrico-cronològica ressalta encara més l'*Avant-projecte per a l'organització d'un Institut Geològic a Catalunya*, avant-projecte que considerem de gran interès, tan retrospectiu com prospectiu, de cara a la reorganització ja iniciada per la Conselleria de Cultura del Servei Geològic de la Generalitat.

CRONOLOGIA DELS FETS I DELS ESCRITS*

9 novembre 1923. Es reuneix la Junta de Ciències Naturals de Barcelona i acorda el nomenament d'una ponència, integrada per Josep M.ª Bofill i Matas, Manuel Cazorro i Antoni Jansana, la qual havia d'estudiar «la situació especial entre el Mapa Geològic de Catalunya, el Consell Permanent de la Mancomunitat i la pròpia Junta, per tal de proposar, prèvies les aclaracions que pogués fer la Direcció del Mapa, una solució adequada que servís de norma d'actuació en l'esdevenidor».

16 novembre 1923. Es reuneix la ponència i acorda requerir del Dr. Faura i Sans la formulació d'un «Projecte de Reglament del Servei del Mapa geològic de Catalunya».

26 novembre 1923. M. Faura i Sans signa el text redactat en català de tal Reglament, que consta de 32 articles distribuïts en «Disposicions generals», «Treballs topogràfics», «Treballs geològics al camp», «Publicacions», «Material per al Museu», «Inventari», «Expedicions a l'estranger», «Memòria anyal i comptabilitat» i «Bases discrecionals» (5 pàgines escrites a màquina, a un sol espai).

* Les dates en lletra negreta corresponen a les que es troben al peu de cada un dels escrits del Dr. Faura que hem tingut a l'abast.

12 gener 1924. Sense haver arribat a un acord respecte del Reglament els representants de la Mancomunitat elegits democràticament i presidits per J. Puig i Cadafalch són substituïts per altres, designats per la Dictadura i presidits per Anfós Sala.

17 juny 1924. La Junta de Ciències Naturals de Barcelona dicta disposicions generals sobre el personal i acorda, fins a nova disposició, de suspendre tot treball en els Serveis del Mapa Geològic i el Dr. Faura queda declarat cessant com a Director de tals serveis.

23 juliol 1924. El Dr. Faura fa lliurament de tots els originals, material, llibres, documents gràfics i la resta, presentant el corresponent inventari. També, en la mateixa data, redacta i lliura a la «Mancomunidad» una «Exposición del estado actual de los trabajos del Servicio del Mapa Geológico de Catalunya».

6 agost 1924. El Consell Permanent de la «Mancomunidad» estableix la pauta per a la reunió dels tres Serveis de Cartografia (geogràfic, geològic i agronòmic) i el Conseller de Cultura, amb el propòsit d'obtenir una organització definitiva, sol·licita del Dr. Faura l'elaboració d'un resum històric del Servei del Mapa Geològic de Catalunya.

20 gener 1925. El Dr. Faura complimenta la petició del Conseller de Cultura signant la «Reseña histórica del Servicio de los Mapas Geológico y Agronómico de Cataluña», que ocupa 26 pàgines mecanografiades a doble espai.

20 març 1925. Supressió de la Mancomunitat de Catalunya pel govern de la Dictadura militar. Arran d'aquest fet el Dr. Faura se situà al marge de tot el que pogués afectar el Servei del Mapa Geològic de Catalunya, dedicant-se privadament a les investigacions geològiques aplicades. Referint-se al temps transcorregut entre la supressió de la Mancomunitat i l'adveniment de la República i restabliment de la Generalitat, el Dr. Faura escrivia, en data del 30 de juny de 1936: «Allunyats per la vexació soferta ens manquen dades per a poder continuar detalladament aquesta relació...» «No obstant ens consta que el material del Mapa Geològic de Catalunya que figura en l'Inventari que vàrem formular en deixar la Direcció d'aquell Servei, fou deixat en dipòsit a la Casa dels Canonges, llavors desallotjada, restant aquell material sota la cura del Servei Geogràfic de Catalunya. Més endavant, fou autoritzat el trasllat d'aquest material al Laboratori de Geografia i Geologia Geognòstica i Estratigràfica de la Universitat de Barcelona, on és de suposar que encara hi és».

Posteriorment «la Diputació de la Província de Barcelona convingué amb l'Institut Geològic i Miner d'Espanya la publicació conjunta d'un Mapa Geològic de la Província de Barcelona, seguint les normes adoptades per a la confecció del Mapa Geològic d'Espanya, a l'escala de 1:50.000». «A conseqüència d'aquest acord foren publicats, en col·laboració amb la Diputació Provincial de Barcelona, solament els fulls n.º 421 Barcelona, l'any 1928, i el n.º 420, Sant Boi de Llobregat l'any 1930». «En esdevenir-se el canvi de règim del 1931, constituïda la Generalitat de Catalunya, restà de fet trencada aquella col·laboració» amb l'Institut Geològic i Miner d'Espanya.

2 setembre 1931. Com a resposta a la invitació que li fou feta per restituir-lo en el càrrec de Director del Servei del Mapa Geològic de Catalunya, el Dr. Faura i Sans formula un *Avant-projecte per a l'organització d'un Institut Geològic a Catalunya*, com a agregat a la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans.

L'avant-projecte consta d'una Introducció, d'un capítol

d'antecedents i d'una Reglamentació i articulació de l'Institut, amb un total de 22 pàgines mecanografiades a doble espai. (Al final d'aquesta relació cronològica es dona la transcripció de les 9 pàgines de la *Reglamentació de l'Institut Geològic*).

7 octubre 1931: La Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans immediatament després d'haver-se fet càrrec del contingut de l'avant-projecte, formula un projecte de bases adreçat a la Generalitat de Catalunya i en el qual és proposat el Dr. Faura com a Director del Servei del Mapa Geològic, tenint en compte l'haver exercit aquest càrrec des de la creació del Servei. Malgrat no haver adoptat oficialment cap resolució, la Generalitat va destinar una consignació per al Servei del Mapa geològic en els seus pressupostos anyals i el Dr. Faura, per la seva part, atenia totes les demandes que en anys successius li foren fetes amb mires a la represa de les activitats del Servei.

29 gener 1934. A petició de la presidència de l'Institut d'Estudis Catalans (10 gener 1934) el Dr. Faura fa lliurament d'una còpia de l'Inventari aixecat el 23 de juliol de l'any 1924, arran de la suspensió de les tasques del Servei.

18 juny 1934. A petició de la Secció de Ciències de l'Institut de d'Estudis Catalans el Dr. Faura redacta una exposició de la tasca a realitzar immediatament per a la reorganització del Servei del Mapa Geològic de Catalunya, tenint en compte les consignacions del pressupost d'aquell mateix any i les dels pressupostos anteriors encara no fetes efectives.

El Dr Faura proposa l'estampació del full n.º 23, Girona, i la impressió de la memòria corresponent al mateix full i de les memòries dels fulls 35, Barcelona i 41, Tortosa, ja que els treballs originals es trobaven gairebé enllestits quan es va donar l'ordre de suspensió, l'any 1924.

Quant als treballs de camp proposa la ultimació dels ja iniciats referents als fulls n.º 36, Gandesa, n.º 40, Horta de Sant Joan i n.º 42, Ulldecona.

A més llarg plaç proposa reemprendre la tasca iniciada, poc abans de la dictadura, en relació amb el projectat Mapa agronòmic de Catalunya.

30 juny 1936. Per pròpia iniciativa i després d'haver-ho intentat en diverses ocasions el Dr. Faura es decideix a relatar les vicissituds per les quals ha anat desenvolupant-se el Servei del Mapa geològic. La seva intenció era de «posar en coneixement de propis i estranys, en particular dels qui dirigeixen l'Administració, la quantiosa labor feta, en proporció als reduïts mitjans de què s'ha pogut disposar. I havent de donar ara una organització definitiva, amb motiu del traspàs de serveis de l'Estat a la Generalitat de Catalunya, exposarem, amb les dades adquirides, un resum històric del Servei del Mapa Geològic de Catalunya, des dels temps més antics fins a l'estat present».

L'escrit consta de 21 folis, mecanografiats a doble espai, encapçalats amb el títol «Aplec d'antecedents sobre el Servei del Mapa Geològic de Catalunya». En realitat es tracta d'una versió i adaptació actualitzada de la «Reseña histórica del Servicio de los Mapas geológico y agronómico de Cataluña» que havia redactat el gener de l'any 1925, a petició del Conseller de Cultura de la Mancomunitat imposada per la dictadura. Consta dels següents apartats: Introducció; Primer mapa geològic i topogràfic de la província de Barcelona, escala 1:100.000; id. id., escala 1:40.000; Junta mixta de Ciències Naturals; Projecte d'un Mapa geològic de Catalunya, escala 1:200.000; Mapa geològic de Catalunya, escala 1:200.000; Mapa geològic de Catalunya, escala

1:100.000; Mapa agronòmic de Catalunya; Mapa geològic de la província de Barcelona, escala 1:50.000; Represa de les tasques del Servei del Mapa geològic de Catalunya; Conclusions.

De les conclusions cal resumir-ne o subratllar-ne les següents:

— El Servei del Mapa Geològic compta amb 67 anys d'existència (1869-1936).

— Per aquest Servei han estat adquirides valuoses obres clàssiques de Geologia i Paleontologia que se serveixen a la Biblioteca de Catalunya.

— Les col·leccions de minerals, roques i fòssils, recollits al camp durant les tasques d'investigació per a la confecció dels fulls del Mapa Geològic, són guardades en el Museu de Catalunya.

— El material científic, arxius, mobiliari i altres ha estat traslladat en tot o en part al Laboratori de Geografia i Geologia geognòstica i estratigràfica de la Universitat de Barcelona.

— Ignorem on han anat a parar les existències de fulls impresos, tant del Mapa Geològic al 1:40.000 com del 1:100.000 que vam deixar al Servei, així com les que hi havia en l'Arxiu de la Mancomunitat de Catalunya.

— El personal, fix o temporer, adscrit al Servei del Mapa Geològic de Catalunya, a més de la Direcció, consistia en una auxiliar mecanògrafa, un dibuixant topògraf i un recollector, a part d'altres col·laboradors que les circumstàncies exigien, tots a proposta de la Direcció.

— L'Institut d'Estudis Catalans ha assignat com a local per al Servei Geològic de Catalunya unes dependències de la Casa de Convalescència.

TEXT ÍNTEGRE DE LA REGLAMENTACIÓ DE L'INSTITUT GEOLÒGIC DE CATALUNYA

«DISPOSICIONS GENERALS

1) El funcionalisme d'un *Institut Geològic* modern presenta una complexitat especial, per lo que requereix un acoblament dels serveis afins, essent regularitzat en forma autònoma, assumint el Director totes les responsabilitats de caràcter tècnic; aquest ordenarà el compliment de les disposicions que siguin donades per la Superioritat i posarà en coneixement de la mateixa la marxa dels treballs que's vagin realitzant. En cas de que's proposés el restabliment de l'antic *Servei Geològic*, aleshores hauria de procurar-se simplement una coordinació amb el *Servei Geogràfic*, àdhuc que amb l'*Agronòmic*, a manera de *Comissions* especials. La *Generalitat de Catalunya*, en decretar el caràcter i finalitat del novell *Institut*, *Servei* o *Comissió Geològica*, disposarà sobre les relacions que hauran d'ésser establertes amb els altres organismes similars, a l'objecte d'evitar duplicitats i donar facilitats per al compliment de la tasca encomenada, així com també per a l'acoblament de totes aquelles obres i material científic que havia sigut adquirit a n'aquest objecte durant les sis èpoques successives ressenyades anteriorment.

2) L'objectiu primordial de l'*Institut Geològic* serà la publicació dels mapes geogràfic, geològic i agronòmic per separat, a l'escala 1/100.000, com a mapes murals de conjunt. No obstant, si els mitjans de que disposés l'*Institut*, àdhuc que el nombre de persones tècniques especialitzades, fossin suficients per a continuar la publicació del mapa al 1/40.000, podria reempendre's aleshores la publicació del mapa que s'havia iniciat de la província de Barcelona, del qual ja n'hi han 5 fulles publicades i una pendent de publicació. De tots modos, cal tenir present que l'escala de major detall adoptada per la publicació pels instituts regionals és la de 1/25.000, tal com s'havia proposat en un principi, en l'any 1914, per l'*Institut d'Estudis Catalans* i es va fer en aquell temps un pressupost total de l'obra completa. A més a més, l'*Institut Geològic*, segons la resultat de l'*Estatut* que està pendent d'aprovació al constituir-se la República Federal, podrà intervenir i dictaminar, sempre que ho estimi convenient la Generalitat de Catalunya, en les investigacions mineres, explotació de pedreres per a aprofitaments de matèries rocoses, assaigs de les terres de conreu, recerca d'aigües soterrànies per a l'abastiment de les poblacions, correcció dels barrancs, aprofitaments hidràulics pels serveis industrials i agrícoles, depuració de les aigües residuals procedents de determinades indústries i de les poblacions, anàlisis geofísics, microgràfics i químics, i en tots aquells altres estudis que les

circumstàncies ho reclamessin.

3) En l'*Institut d'Estudis Catalans* serà designat el local d'estudi a propòsit, amb llum natural acondicionada, per a les tasques de l'*Institut Geològic*.

4) Estarà integrat l'*Institut Geològic* per un Arxiu de documents cartogràfics; una Biblioteca especial de les obres de geografia i geologia, no sols de caràcter general, sino també de tot lo referent a Catalunya; un Laboratori d'Assaigs per a examinar els minerals, roques i fòssils que hagin sigut recollits en les tasques de camp; i els aparells necessaris per a portar a efecte, preferentment, la confecció del Mapa de Catalunya.

5) La *Generalitat de Catalunya* designarà els representants de la mateixa amb els quals haurà d'estar en íntima relació el Director de l'*Institut Geològic*, així com també els membres de l'*Institut d'Estudis Catalans*, secció de Ciències, que hi tindrà intervenció, constituint, conjuntament, una Ponència.

6) Serà confiada la Direcció de l'*Institut Geològic de Catalunya* a una persona especialitzada en els treballs cartogràfic-geològics, perfecte coneixedora dels terrenys i encontrades de Catalunya. El Director serà el cap del personal tècnic que l'auxiliarà en les tasques d'investigació, així com també del subaltern, a l'objecte d'armonitzar la tasca a realitzar. Disposarà del personal subaltern que sigui menester per a l'ordenació de dades i neteja dels exemplars recollits en les tasques de camp. El Director assistirà a les reunions de la Ponència que sigui designada per la Generalitat, per a informar personalment sobre la marxa del treball, i també podrà ésser convocada la Ponència, en caràcter extraordinari, a proposta de la Direcció, sempre que hi hagin assumptes d'immèdiata resolució.

7) El Director rebrà una gratificació, igual a la dels directors dels serveis similars; fruirà de les mateixes característiques que els funcionaris de la Generalitat de Catalunya; i en el cas de que siguin establertes dietes per a les sortides de camp, aquestes podran ésser semblants a les del personal facultatiu d'Obres Públiques.

8) El personal tècnic i auxiliar serà nomenat a proposta de la Direcció, a l'objecte de portar regularitzades les tasques d'investigació, àdhuc que d'inventari i cura del material; serà gratificat segons les normes establertes en l'*Institut d'Estudis Catalans*.

9) El Director de l'*Institut Geològic* presentarà a fi d'any una memòria de les tasques efectuades, acompanyada del plan de treball pel curs següent; i en aquests que serà presentada una nota dels honoraris, despeses de camp, cost de les publicacions fetes i del material adquirit, entregant els respectius comprovants per duplicat, en presentar les liquidacions periòdiques.

TREBALLS TOPOGRÀFICS

10) La Direcció de l'*Institut Geològic de Catalunya* ordenarà el plan dels treballs topogràfics a realitzar, a l'objecte de formular una relació general entre els serveis geogràfic, geològic i agronòmic, procurant una mateixa distribució de fulles, en edicions separades.

11) Les despeses dels afers topogràfics de camp i gabinet seran ateses per separat; així com també les que afecten als treballs geològics i als agronòmics.

12) Funcionarà el personal tècnic dels diferents serveis de comú acord, procurant donar-se mútuament les facilitats necessàries per a realitzar llur tasca. A n'aquest objecte, seran repartides còpies directes dels originals per a poguer empendre els treballs de camp, àdhuc que es revisaran els detalls topogràfics en fixar la delimitació de les formacions geològiques i agronòmiques, separadament.

13) Unificats els treballs cartogràfics de les distintes procedències, per a adoptar-los a l'escala del Mapa de Catalunya caldrà tenir en compte per a quiscuna de les fulles, abans de llur publicació, la revisió que hauran fet sobre'l terreny els geòlegs i agrònoms.

TREBALLS GEOLÒGICS DE CAMP

14) La Direcció de l'*Institut Geològic* ordenarà en la data i forma que estimi més convenients les expedicions necessàries per a recórrer el terreny i senyalar quiscuna de les formacions que l'integren, amb la major precisió de dades, no deixant de tenir en compte totes aquelles documentacions gràfiques i les ressenyes escrites pels geòlegs que hagin estudiat anteriorment el territori comprès en quiscuna de les fulles.

15) La Direcció acceptarà la col·laboració d'aquells geòlegs nacionals o estrangers (no agregats a l'*Institut*) que estimi convenient per a l'avenç i perfecció del Mapa Geològic de Catalunya, mitjançant una retribució especial per jornada de campanya o bé per la tasca de laboratori, abonant separadament les despeses a que's dongués lloc.

16) Hi haurà un Ajudant-recol·lector que podrà ésser de caràcter temporer o permanent, previ concurs, per a la recerca de fòssils en els llits que hagin sigut descoberts pels geòlegs, així com també per a procurar la selecció del material petrogràfic i mineral per a que els exemplars puguin després ésser estudiats i classificats degudament en el laboratori. Els honoraris corresponents seran abonats per jornada d'expedició.

17) Les despeses de viatge i manutenció fetes en les expedicions del personal facultatiu seran ateses per separat.

18) El Director de l'*Institut Geològic*, o persona delegada, assistirà als congressos internacionals de geologia, portant la representació de la Generalitat

de Catalunya. A l'ensemble podrà prendre part en les expedicions i reunions que celebrin les societats geològiques estrangeres, a l'objecte d'alligonar-se en el sincronisme de les formacions geològiques que integren la terra catalana. Les despeses corresponents aniran a càrrec de la Generalitat de Catalunya, atenent al caràcter de representació.

PUBLICACIONS

19) A mida que els treballs de camp restin ultimats, l'original borrador de quiscuna de les fulles s'entregarà a un dibuixant litògraf especialitzat, qui seguirà les normes d'una gama general de signes convencionals, a l'objecte de que al procedir al gravat hi hagi una perfecta unitat entre totes les fulles de que es componi el Mapa Geològic de Catalunya. El Director procurarà l'ordenació de les tasques d'impremta, no sols de les fulles, sino també dels follets explicatius. S'acompanyarà a cada fulla un fascicle explicatiu de caràcter sintètic, amb l'història dels estudis geològics fets en la comarca, orografia, geografia, hidrografia, estratigrafia, mineralogia, petrografia, paleontologia i una bibliografia que afecti a la mateixa.

20) Les despeses del gravador, estampació de les fulles i impressió del fascicle aniran en un pressupost especial de publicacions. El tiratge normal serà de 2.000 exemplars per a cada fulla, com a mínim, puix serà augmentat en aquelles fulles en que hi hagi major contingent de població o que siguin més interessants baix el punt de vista de turisme i científic alhora. Conservant-se en un Arxiu especial el dipòsit dels exemplars destinats a la venda; separant de cada fulla uns 500 exemplars per a la repartició gratuïta, que es farà segons les normes que senyali la Generalitat de Catalunya per a les diferents publicacions; i d'aquests seran entregats generosament 100 exemplars a l'autor de quiscuna de les fulles. En la Memòria anyal es donarà compte, no sols de la repartició feta gratuïtament, sino també de la venda realitzada.

MATERIAL

21) Es portarà una catalogació de tot lo que pertany al Servei del Mapa, ço és, mobiliari, col·leccions, llibres, aparells i altres objectes, fent constar la procedència per compra, donatiu o intercanvi.

22) Tot el material recollit en les expedicions serà objecte d'especials investigacions per part del personal tècnic de l'*Institut Geològic*, o bé per col·laboradors forans. Un cop fet el degut estudi i dictaminada la classificació de les espècies fòssils, minerals, roques i mostres de terra analitzades, els exemplars seran traslladats en una col·lecció especial de l'*Institut Geològic*, o bé, si així s'acordés, seran instal·lats al Museu regional de Catalunya, en dipòsit, fent constar llur procedència, amb el nom de qui els ha recollit i classificat.

23) De conformitat amb les normes establertes en altres Instituts estrangers, els comissionats per a la confecció de les fulles geològiques, al fer donació dels exemplars recollits i estudiats, podran rebre una gratificació proporcional a la valua i quantitat dels mateixos.

24) Les pedres litogràfiques del Mapa Geològic de la província de Barcelona, àdhuc que les del nou Mapa Geològic de Catalunya, restaran propietat de la Generalitat de Catalunya, essent dipositades en l'Institut d'Estudis Catalans, secció de Ciències, en un lloc acondicionat per a ésser preservades dels agents meteorològics, juntament amb les pedres matrius dels altres serveis cartogràfics de la Generalitat de Catalunya.

25) L'*Institut Geològic* podrà adquirir nous exemplars, rebre generoses ofrenes i establir intercanvis. En el cas de haver-hi duplicats seran aquests repartits per les corporacions més afins pertanyents a la Generalitat de Catalunya, com són, entre altres, Biblioteca de Catalunya, Museu d'Història Natural, Servei Meteorològic i Escola d'Agricultura.

Barcelona, 2 de setembre de 1931.»

BALANÇ ACTUAL DE L'ELABORACIÓ DEL MAPA GEOLÒGIC DE CATALUNYA (FULLS PUBLICATS)

L'any 1931, quan el Dr. Faura redactava aquest avant-projecte de l'Institut Geològic de Catalunya havien aparegut quatre fulls del nou Mapa Geològic d'Espanya a l'escala 1:50.000: el de Barcelona (1928) i Sant Boi de Llobregat (1930), fruit de la col·laboració de l'«*Instituto Geológico y Minero*» amb la Diputació Provincial de Barcelona i en la realització dels quals intervingueren principalment el Dr. M. San Miguel de la Cámara i el Dr. Marcet, de la Universitat de Barcelona. L'any 1929 i 1930, respectivament, es publicaren els fulls de Tortosa i d'Alcanar, subvencionats exclusivament per l'«*Instituto Geológico y Minero*» i realitzats pràctica-

ment pel Dr. J. R. Bataller. L'any 1936, en esdevenir-se l'alçament militar, havien aparegut tres nous fulls d'aquest darrer mapa: el de l'Hospitalet de l'Infant (1931), el de Tarragona (1933) i el de Valls (1934), realitzats també pel Dr. Bataller per encàrrec i a compte de l'«*Instituto*».

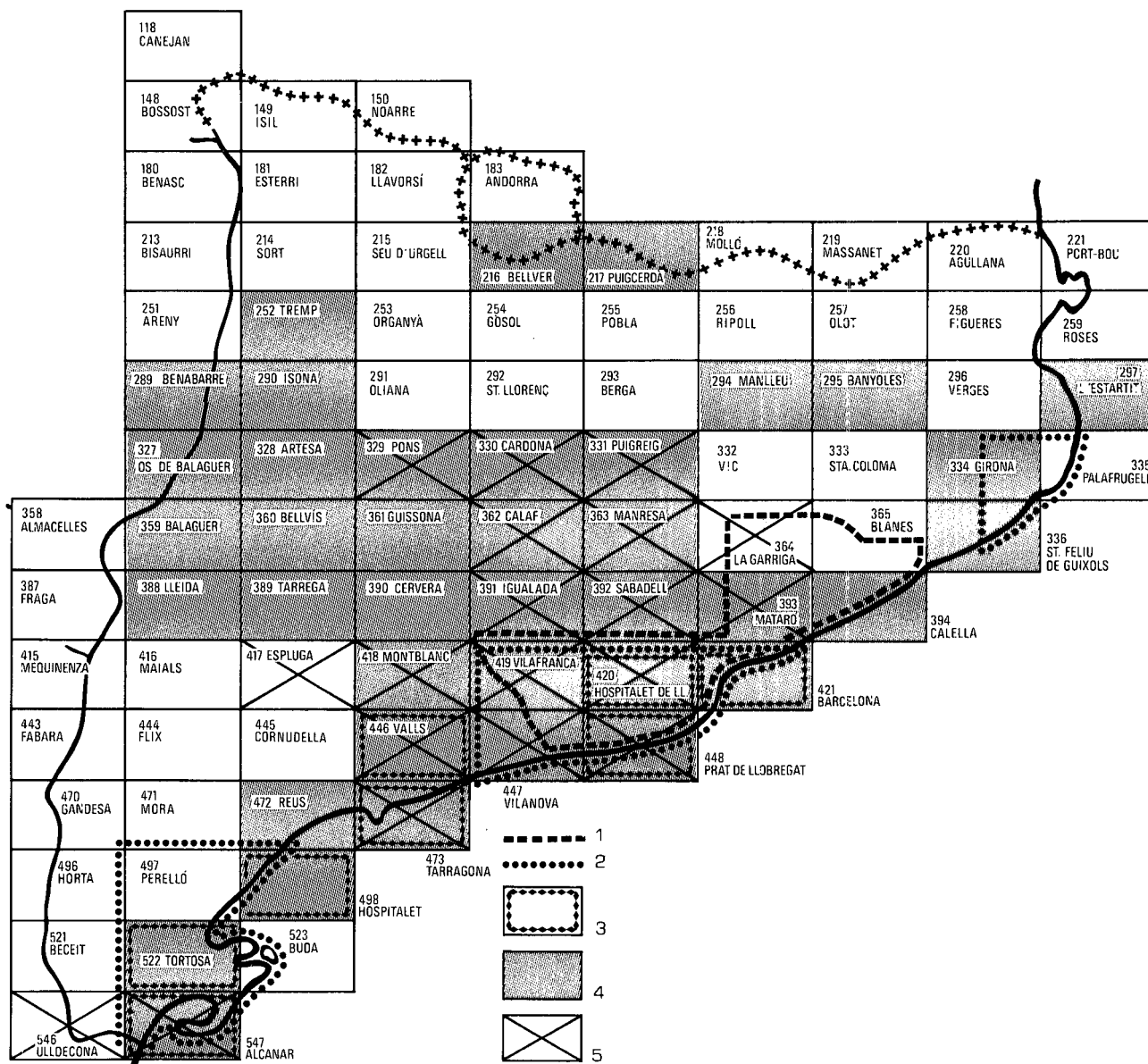
Si la superfície mapada en els 5 fulls del Dr. Almera (1:40.000), en els 6 del Dr. Faura (Mancomunitat, 1:100.000) i en els 7 de l'«*Instituto Geológico y Minero*» se sobreposa a la quadricula del mapa general d'Espanya a l'escala de 1:50.000, el balanç del terreny català geològicament cartografiat a escala detallada l'any 1936 es concretava en la totalitat dels 13 fulls següents: Palafrugell (335), Calella (394), Vilafranca (419), St. Boi, avui l'Hospitalet de Llobregat (420), Barcelona (421), Valls (446), Vilanova (447), Gavà, avui Prat de Llobregat (448), Tarragona (473), Perelló (497), l'Hospitalet de l'Infant (498), Tortosa (522) i Alcanar (547); i en una gran part dels fulls de Girona (334), St. Feliu de Codines, avui La Garriga (364), Blanes (365), St. Feliu de Guixols (366) i Mataró (393).

Tenint en compte els 85 fulls del mapa a 1:50.000 que cobreixen el total de la Catalunya estricta, la cartografia geològica detallada, a escala de 1:100.000 com a mínim, realitzada fins l'any 1936 — a l'hora del traspàs de serveis de l'Estat a la Generalitat — representava aproximadament un 19 % de tot el territori.

Quant al personal qualificat i capacitat per portar a terme l'obra començada per Almera l'any 1888 — data d'aparició del mapa dels contorns de Barcelona a 1:100.000 — a més del Dr. Faura i el migrat personal adscrit al Servei del Mapa Geològic de Catalunya es podia comptar immediatament amb el Dr. M. San Miguel de la Cámara, catedràtic de la Universitat de Barcelona, el Dr. Marcet Riba i el Dr. Bataller, els quals — com s'ha vist — ja havien iniciat la col·laboració amb l'«*Instituto Geológico y Minero*» en l'elaboració dels set fulls abans esmentats. Podia comptar-se també amb la col·laboració de nombrosos i destacats alumnes universitaris com ara Solé Sabarís, Font Tullot, Masachs, Llopis Lladó, Villalta, Ribera, Crusafont..., i del Seminari (Medall, Rocabert, Via...). Sense excloure l'assegurada col·laboració o ajuda d'altres geòlegs catalans ja formats, com ho eren els Drs. Darder, Candel, Carandell..., el francès M. Chevalier i molts dels aficionats que aglutinava la Institució Catalana d'Història Natural (Closas, Palet, Colom, Guerin, Thomas, Andorrà, Elias, Macau, Crespell...).

Tot això vol dir que la reorganització del Servei geològic de Catalunya a l'hora del traspàs dels serveis centrals a la Generalitat no podia consistir en una simple restauració del «*Servei geològic*» de la Mancomunitat, enquadrat en l'Institut d'Estudis Catalans, limitat a l'aixecament del mapa geològic a l'escala 1:100.000 i lamentablement interromput a conseqüència de la dictadura del 1923. És evident que de 1923 a 1936 les realitats, el personal i les circumstàncies referents als estudis geològics a Catalunya — en part com a repercussió del Congrés Geològic Internacional celebrat a Espanya l'any 1926 — havien variat substancialment i presentaven una major complexitat encara que, per altra banda, oferien una perspectiva de futur molt més àmplia i prometedora que la que es plantejava el Dr. Faura en el seu «*Avant-projecte*» de 1931 i en la seva reiterada exposició d'antecedents (1936).

Quelcom d'aquestes idees es reflectia en un interessantíssim article titulat «*Per al coneixement de Catalunya*. Els Estudis geològics» que l'inefable amic i mestre Pau Vila escrivia a «*La Publicitat*» del 23 de maig de 1930, amb motiu

1. Contorn de la superfície cartografiada (1:40.000) pel Dr. Almera (1891-1914).
2. Contorn de la superfície cartografiada (1:100.000) pel Dr. Faura i Sans (Mancomunitat, 1922-1924).
3. Fulls del mapa nacional (1:50.000) publicats, entre 1928 i 1936, per l'«Instituto Geológico y Minero de España» (San Miguel, Marcel, Bataller).
4. Total de fulls de la 1.ª edició del mapa geològic a 1:50.000, publicats per l'«Instituto Geológico y Minero de España». (1928-2971).
5. Fulls de la 2.ª edició (plan MAGNA) publicats des de 1973 a 1978.

de la recent aparició (1928) del full de Barcelona del mapa geològic a escala 1:50.000, editat per l'«Instituto Geológico y Minero». D'aquest article transcrivim: «És de remarcar que fins fa poc l'ensenyament de la Geologia ha estat extra-universitari: les conferències del Centre Excursionista de Catalunya, del Club Muntanyenc, les lliçons del Seminari, dels Estudis Universitaris Catalans, de l'Escola Superior d'Agricultura... Una altra característica curiosa de la geologia nostrada és la preponderància que hi han pres els clergues Almera, Font i Saguer, Faura, Bataller. Avui, però, la

Universitat de Barcelona té una forta contribució en l'estudi geològic de Catalunya, inspirada pel professor San Miguel de la Cámara, la qual ha produït valors com el geòleg Jaume Marcet i esperances com els becaris Lluís Soler i Josep M. Font...». «Suara s'ha publicat sota el títol de l'«Instituto Geológico y Minero de España» el full geològic de Barcelona, amb la col·laboració intensa dels Professors San Miguel i Marcet, i amb l'ajut econòmic de la Diputació de Barcelona. El mapa, a l'escala de 1:50.000, constitueix una aportació seriosa a la nostra geologia. Però ara ens trobem que dels

voltants de Barcelona tenim tres fulls d'aquesta mena: el del doctor Almera, a l'escala de 1:40.000, admirable per l'època en què fou fet..., el del Mapa corresponent de la Mancomunitat de Catalunya, a càrrec del doctor Faura i la susdita Mancomunitat. Naturalment això representa una dispersió de forces, d'homes i de cabals. Catalunya inicià uns mapes geogràfics i geològics; cal que siguin continuats, però amb sentit orgànic i científic, amb un esperit economitador de capacitats i diners... Hem assenyalat aquest exemple de l'existència de tres fulls geològics de Barcelona com a cas fefaent d'una manca de compenetració científica; altrament amb un esperit unànime, almenys no hauriem anat a la triplicació...». Acaba l'article dient: «No som pas massa per a dispersar-nos: l'interès de Catalunya exigeix el contacte dels qui ens dediquem a un camp o altre i estudiar-lo. La coordinació s'imposa».

L'observació i les advertències de Pau Vila caigueren de moment en el buit, car el full de Sant Boi apareixia aquell mateix any constituint també una triplicació, i els fulls de Tortosa, d'Alcanar i de l'Hospitalet de l'Infant corresponien a una segona edició, ampliada, del mapa de la Mancomunitat a l'escala 1:100.000.

Avui, passats 44 anys, ens trobem altra vegada amb la possibilitat i amb la responsabilitat d'una reorganització dels estudis geològics a Catalunya. És evident també que les realitats, el personal i les circumstàncies han variat encara més; que la complexitat del problema és molt més forta que no era l'any 1936 i que també, afortunadament, les perspectives de futur ofereixen motius de ben fonamentat optimisme.

Una de les realitats positives és el notable increment dels

fulls publicats del mapa geològic a l'escala 1:50.000, que actualment atenyen el nombre de 40 (47 %, aproximat, del total). Cal advertir però que s'ha reincidit repetidament en la duplicació, triplicació i fins quadruplicació de l'edició d'un mateix full (l'Hospitalet de Llobregat i Prat de Llobregat) quan encara en resten més de la meitat per fer. (Vegi's el mapa adjunt).

També és positiva la publicació del mapa de conjunt a l'escala 1:200.000 que ha donat lloc a una primera encara que imperfecta —per culpa del centralisme de l'«Instituto Geológico y Minero»— coordinació entre els geòlegs catalans que hi han intervingut.

Sense entrar en la consideració d'altres fets i noves circumstàncies convé tenir en compte, finalment, el gran estol de geòlegs catalans professionals —molts d'ells catedràtics de Facultats Universitàries d'arreu d'Espanya— amb els quals avui pot comptar-se a l'hora de portar a terme, amb més capacitat i coherència i a un ritme més ràpid que fins ara, el mapa geològic detallat de Catalunya. Els quals, igualment, podrien i haurien de mantenir i potenciar l'alt nivell que en el doble camp de la docència i de la recerca superiors ha atès l'*Escola Catalana de Geologia*, a la revigorització de la qual el Dr. Solé Sabarís —ho digué ell mateix tot agraïnt el càlid homenatge que rebé el dia de la seva jubilació— ha consagrat la seva perllongada activitat al front de la seva pròpia càtedra i de l'Institut Jaume Almera del C.S.I.C., en col·laboració amb les altres càtedres de Ciències geològiques, avui integrades en les dues Facultats universitàries de Barcelona i de Bellaterra.

Rebut, setembre 1978.